

УДК 504.06

ПРИХОДЬКО В. Ю., канд. геогр. наук, доц., **ШАНІНА Т. П.**, канд. хім. наук, доц.,
САФРАНОВ Т. А., д-р г.-м. наук, проф., **МИХАЙЛЕНКО В. І.**

Одеський державний екологічний університет, м. Одеса, Україна

E-mail: vks26@ua.fm

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ

Екологічна освіта є ефективним інструментом у комплексному підході щодо вирішення проблеми відходів, зокрема, й побутових відходів. На сьогодні проблема відходів в Україні відноситься до найгостріших екологічних проблем. За даними Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2015 р., за рік утворилося 312 млн. т промислових відходів, з яких 75% припадає на малонебезпечні мінеральні відходи IV класу небезпеки. Утилізовано (у т.ч. спалено з отриманням енергії) біля 29% утворених промислових відходів, і це, головним чином, низькотехнологічне використання розкритих порід і відходів збагачення корисних копалин. Що стосується твердих побутових відходів (ТПВ), то, за даними Мінрегіону, в 2018 р. в Україні утворилося 54 млн. м³ відходів, з яких 94% надійшли на полігони і звалища, загальною кількістю понад 6 тис. та площею 9 тис. га. Як бачимо, проблема відходів в Україні майже не вирішується, а основним методом поводження є видалення. Існуючий стан проблеми буде посилюватися через збільшення кількості утворених відходів, відсутність коштів тощо. Наразі склалася ситуація, коли проблема ТПВ локально вирішується за рахунок небайдужих громадян. Безперечно, що для значних змін у сфері відходів необхідно спільні зміни на всіх ієрархічних рівнях управління та у свідомості населення. Неабияку роль у цьому відіграє екологічна освіта. Вважаємо, що розвиток екологічної освіти та впровадження інноваційних підходів щодо висвітлення проблеми відходів є актуальною задачею. Метою дослідження є узагальнення досвіду Одеського державного екологічного університету (ОДЕКУ) в напрямку екологічної освіти для управління відходами.

ОДЕКУ є базовим навчальним закладом з екологічної освіти в Україні. Організація навчального процесу в університеті передбачає вивчення окремих дисциплін («Загальна екологія та неоекологія», «Техноекологія», «Сучасні технології захисту довкілля», «Управління та поводження з відходами» тощо) та індивідуальну науково-дослідну роботу студента. Основні принципи управління та поводження з відходами вивчаються студентами в рамках навчальної дисципліни «Управління та поводження з відходами» на четвертому курсі бакалаврського рівня підготовки. Наразі у викладанні дисципліни долучаються такі активні методи взаємодії зі студентами, як дискусію, поєднання індивідуальної науково-дослідної роботи студента з тематикою курсу, метод мозкового штурму, демонстрація найкращих практик та моделей. Особливо вдале поєднання теорії та практики досягається при вивченні тем, пов'язаних із ТПВ. Дослі-

дження, пов'язані з проблематикою відходів, є основою для науково-дослідної роботи студентів університету, яка починається з доповіді на студентський науковій конференції і знаходить своє логічне завершення у кваліфікаційній роботі. Тематика таких робіт може складатися із загальнотеоретичних питань та спеціалізованих досліджень практичного спрямування. Але підготовкою спеціалістів екологічна освіта в напрямку вирішення питання відходів не завершується. Студенти активно залучаються до роботи поза навчальним процесом.

В ОДЕКУ функціонує перший в Україні студентський креативний простір – Ecorprostir, який створений та облаштований руками студентів з вторинної сировини. У 2018 році команда Ecorprostir була куратором всесвітнього прибирання «Let's do it, Ukraine!» в Одеській області. Щорічно університет долучається до всесвітнього прибирання в рамках «Let's do it, Ukraine!». Студенти активно залучаються до загальноукраїнських та міжнародних суботників, Днів прибирання, збирають відходи на морському узбережжі, узбережжі Куяльницького лиману, у парках та зелених зонах Одеси.

ОДЕКУ залучає в систему екологічної освіти школярів. Університетом у партнерстві з міжнародною асоціацією Євростратегія щорічно проводиться перша в Україні екологічна школа для учнівської молоді, де на протязі 5 днів учням у сучасних форматах розповідають, як правильно взаємодіяти з природою та зменшувати негативний вплив на навколишнє середовище. Окремим блоком завжди виноситься правильне поводження з ТПВ. Одним з завдань школи був збір вторинної сировини, зокрема – батарейок та пластикових кришечок. В рамках школи проводилися тренінги з переробки окремих видів відходів: тренінг з переробки пластикових відходів від Євгена Хлебнікова, тренінг з переробки макулатури від Марії Митрофанової, тренінг з виготовлення паливних брикетів з опалого листя від Миколи Калімбета. ОДЕКУ залучає школярів до наукової роботи. Зокрема, у 2018 р. проводився міський конкурс винахідницьких та раціоналізаторських проектів еколого-натуралістичного спрямування «ODESSA.ECOCOMPETITION. SCHOOL – 2018», на якому учні представляли свої екологічні проекти, зокрема на тему поводження з відходами. У 2019 р. проводиться конкурс «Юний еколог – 2019». Ще одним напрямком роботи зі школярами є організація проектів практичного спрямування, наприклад, роздільне збирання відходів та збір батарейок. У 2019 році проведено Міський круглий стіл з обміну досвідом в сфері екологічної освіти «Green Education-XXI».

Студенти та викладачі університету активно співпрацюють зі ЗМІ для поширення екологічних знань у широкі верстви населення.

В ОДЕКУ також проводяться курси підвищення кваліфікації за темою «Управління та поводження з відходами», на яких, за бажанням замовника, обговорюється широке коло питань теоретичного та практичного спрямування.

Науково-дослідна робота (НДР) викладачів має важливе значення для підвищення рівня обізнаності з проблематики відходів для подальшого використання отриманих знань у викладацькій роботі. НДР кафедри екології та охорони довкілля ОДЕКУ з проблематики ТПВ бере початок з розробки Концепції поводження з твердими муніципальними відходами, яка знайшла

своє логічне завершення в НДР № 152 «Оптимізація системи поводження з муніципальними відходами» (за рахунок загального фонду бюджетного фінансування Міністерства освіти і науки України). Основні результати дослідження запатентовані 3 патентами на корисну модель та опубліковані (окрім статей) у вигляді практикуму «Управління та поводження з відходами: практикум» (2014). Іншим науковим напрямком є класифікація відходів, зокрема медичних та небезпечних. Основні результати увійшли до монографії «Класифікація твердих побутових відходів як передумова формування системи поводження з ними в регіонах України» (2018) та закріплені 4 авторськими свідоцтвами. Наразі проводяться дослідження з проблеми біоорганічних відходів в складі ТПВ, утворення парникових газів та стійких органічних забруднювачів за різних методів поводження з ТПВ. Окремо розроблялися такі напрямки, як поводження з відходами тваринництва, стан проблеми відходів в Україні та в Одеській області зокрема, еколого-географічне районування за ситуацією з відходами, дослідження засмічення морського краю Кілійської дельти Дунаю.

Отже, основні напрями екологічної освіти для управління відходами, які надаються ОДЕКУ, охоплюють такі елементи (табл.1).

Таблиця 1 - Напрями освітньої діяльності в сфері поводження з відходами в ОДЕКУ

Напрями екологічної освіти				
Підготовка Спеціалістів – бакалаврів та магістрів з екології	Громадська діяльність університету	Проведення шкіл, тренінгів, конкурсів тощо для школярів	Курси підвищення кваліфікації	Науково-дослідна робота + видавництво наукової літератури
Суб'єкти освіти				
Студенти університету	Студенти та викладачі університету	Школярі, вчителі, викладачі університету	Вчителі, інженери з охорони довкілля, екологічні інспектори	Студенти, аспіранти, викладачі університету

Таким чином, широкий вибір напрямів екологічної освіти з питань відходів вимагає залучення як студентів, так і викладачів. Основною проблемою розвитку практичних напрямків освітньої діяльності (наприклад, відбір вторсировини) є сучасний стан сфери поводження з відходами в Україні.

Prykhodko V. Yu., Shanina T. P., Safranov T. A., Mykhailenko V. I. Environmental component in educational activity for waste management
Odessa state environmental university, Odessa, Ukraine

The main direction of environmental education, taking place in OSENU, is discussed in the paper. The system of waste management education includes: specialists training, social involvement, organization of schools, trainings, competition for schoolchildren, training courses and scientific researches.